

Fofozir Gumazim Ikirimirimin Mingarim Buri O Eklisiastis Akar faragha zuim

Akinafarir kamın, fofozir gumazir mam uan nighnizimın gun miği. Fofozir gumazir kam a bizir aviribagh nighnisi. A deraghavira gumazamizibar gara me asavsuisi. Egha a bizir bar aviribar garima, da osimtizim an navim ganıdi. Egha a gumazamizibar ikirimiribar gari, da bar otevegha derazir puvati. Bizir bar avirir gumazamiziba amiba, dar dagher aghuitam otivir puvati. Kamaghın fofozir gumazir kam kamaghın miğia ghaze, ikirimirir gumazamiziba itir kam, an mingariba puvati.

Godra, a ikirimirir kamın Afeziam. Ezi e gumazamiziba, e deragh Godın Arazibagh foghan kogham. Kamaghın akar gavgavir kabanang, e da baragh dar aghuaghan kogham. Ezi fofozir gumazir kam kamaghın e miğia ghaze, ia dar amiraghan marki. Manmagh amizi e deragha fozir puvati, God nguazir kamın ikiasa dughiar otevim vaghvagha e ganingi, eghti dughiar kamın aven e nguazir kamın iki pamtem ingariva bar akongegham. Kamaghın deragham.

Gumazir aviriba Godın akinafarimın aven akinafarir mamın gari, akar kamaghın gariba an aven itima, me an gara digavir kuram gami. Egha akinafarir kam bizir mam en aka, a kamakın.

Gumazir manam osimtizir aviriba ateri, a uaghan Godin adarazir aven ikiam. Akinafarir kam gumazamizir bar aviribar akura. Guizbangira, me uari osimtiziba ikia nighnizir aviribagh ami. Fofozir gumazir kam osirizi moghin, bizir kaba me batifi. Egha me akinafarir kamın garir dughiamın, me kamaghın fo, me uarira itir puvati. Me Godin adarazir aven iti. Ezi bizir kaba me gamima me uam God me bagha dikirizir akar Godin akinafarimın itibagh nighnisi.

Biziba bar mati pura biziba

¹ Kar gumazir bar fofozir mamın akaba, a Devitin otarim, a Jerusalemın nguibamın ikia atrivimın iti:

² Bar fofozir gumazir kam kamaghın miġia ghaze, “Biziba bar, dar mingariba bar mongezi, bar guizbangira, e dagh fozir puvatigha bar okam nighnisi.”

³ E bar, overiamın apengan itir dughiamın e ingangarir mitiabagh amua, egha da ikivira ikiamin ivezir aghuir manabara isi? Puvati. Da tong bar en akurvazir puvati.

⁴ Gumazamiziba ovia zui ezi igiaba otiva men danganiba isima, nguazir kam kamaghira iti.

⁵ E garima, aruem anaga uaghira zuamira ive-mara uamategha an anadir danganimın zui.

⁶ E gari, aminim sautin amadaghan ivava anaga notin amadaghan vua uaghiri. Egha a kamaghiram amua ghuavira iti.

- ⁷ E gari, faneba bar emira ongarimra uaghiri, ezi ongarim izevir puvati.
Egha gin dipaba uamategha ghua dipar suiabar ghuegha uamategha emira ua izaghiri.
- ⁸ Nguazir kamın biziba bar zurara ghuavira itima e dar gara dagh nighnigha bar dar amira.
Guizbangira, e bizir kabar amirvagha dar gun mikimamin migirigiabagh asa.
E bizir kabar garir ifongiam a gevir puvati, e pura dar gara kamaghira iti.
E bizir kaba barazir ifongiam a gevir puvati, e da baraghavira iti.
- ⁹ Bizir fomiram otiviziba, da gin uam otivam.
Bizir God fomiram amiziba, a ua dar amuam.
Bizir igiatam, overiamın apengan itir puvati.
- ¹⁰ Dughiar mabar gumamaziziba kamaghın migei,
“Ia gan, kar bizir igiar mam.”
Ezi puvati.
Bizir kaba bar, fomira e nguazir kamın tighar otivamin dughiamın, da iti.
- ¹¹ Fomiram en inazibar dughiamın otivizir biziba, gumazitam dagh inirighan kogham.
Eghti gumamazizir en gin otivamiba, me e ginirighan kogham.

Fofozir ekiam, a pura bizim

- ¹² Ki fofozir gumazim, ki Israelian atrivim ikia, Jerusalemın nguibamın ike. ¹³ Ki overiamın apengan otivir bizibar fofozim iniasa dagh nighnisi, egh ki deraghvira dagh nighnigh dar mingarim gifoghasa. Guizbangira, ingangarir God e gumamaziziba en boribagh aningizir kam, a bar

oseme. ¹⁴ Overiamin apengan otivir biziba bar, ki deraghavira dar ganigha egha ki kamaghin fo, bar guizbangira, gumamaziziba amir biziba bar, dar mingariba bar mongezi, e dagh fozir puvatigha okam nighnisi. Da mati gumazim aminimin suighasa ivegha ghua, an suighan ibura.

¹⁵ Bizir ikizirigha givaziba, e da aminan iburagham.
Ezi bizir puvatiziba, e da mengan kogham.

¹⁶ Ki uabi kamaghin nighnigha ghaze, ki fofozir bar dafam iti, nan fofozim fomira Jerusalem in nguibamin atrivimin ikezir atrivibar fofozibagh afira. Ki fofozir aghuim inigha givagha, nighnizir aghuir aviribagh fo. ¹⁷ Ki nighnizir aghuim pamtemin a buria ingara, uaghan onganizir arazimin mingarim buria ghuava amira. Ki puram ingangarir dafam gamigha datirighin fogha givagha ghaze, arazir nighnizir aghuim iniamim, a mati gumazim aminimin suighasa ivegha ghua an suighan ibura.

¹⁸ Bar guizbangira, gumazir fofozir aviriba itim, a nighnizir aviriba aterima da anebiri.
Ezi an fofozim ghua bar ekevegha, uaghan osimtizir aviriba a ganidi.

2

Agoroger araziba, dar mingariba puvati

¹ Ezi ki uabira uabi miġia ghaze, Ki agoroger arazim deraghvira a tuisiġh ganigh fogh suam, a ti guizbangira dera o puvati? Egha ki inivafizim in agoroger arazibar uan ifongiam aġivasa dagh niġhnisi. Egha ki datirigh in fo, a uaghan an mingariba bar mongezi, e dagh fozir puvatigha okam niġhnisi. ² Ki kamagh in fo, akazir arazim, an arazir onganim. Ezi agoroger arazim tong en akurvazir puvati. ³ Ki niġhnizir aghuir kam in mingarim ġifoghasa ingaravira iti. Kamagh in, ki inivafizir agoroger arazim bagha wain in dipaba apir arazim gamua a tuisisi. Ki kamagh in foghasa, gumazamiziba dughiar otevim in overiam in apen- gan ikti, bizir manamra men akuragham?

⁴ Ki ingangarir avirir dafabagh amizi gumazamiziba da bagha ziar ekiam na ganidi. Ezi ki ua bagha dipenir bar dafabagh amuava, wain in azenibar ingari. ⁵ Ki azenibar ingara da opari, ezi dar aven temer dagher aghuiba batiba iti. ⁶ Egha ki uan temer avirir kaba ruasa ua bagha mozir dipar ekiabagh kui. ⁷ Ki ua bagh pura ingangarir gumazir kiniba ko amizir kinibagh ivese. Ezi men boriba, nan dipenim in aven nan ingangarir gumazamizibar min iti. Ezi ki bulmakauba ko sipsip in aviriba iti. Gumazir fomira Jerusalem in nguibam in itiba, nan min bulmakauba ko sipsip in aviriba itir puvati. ⁸ Ki ua bagha gol ko silvan dagiar aviriba isi. Ezi kantrin igharazibar atriv- iba ko provins in igharazibar gumazir dapaniba, me uan dagiaba isa na bagha da amadi. Ezi ki

2:4: 1 Atriviba 10:23-27; 2 Eghaghaniba 9:22-27 **2:7:** 1 Atriviba 4:23 **2:8:** 1 Atriviba 10:10; 10:14-22

ighiabagh amir gumamaziziba, me na bagha ighiabagh ami. Egha ki amuir dozir aviriba iti, ezi me na damuti nan navim bar deragham. Gumaziba bar, arazir kam bagh bar akongegham.

⁹ Ki bizir kaba bar da inizi, da na gamima nan ziam bar ekefe. Ezi fomira Jerusalemın nguibamın itir gumazitam nan mın bizir aghuir aviritaba itir puvati. Nan fofozir aghuiba uaghan, na ataghirazir puvati, da na ko ikiavira iti. ¹⁰ Ki tong uan ifongiam dikabirazir pu. Bar puvati. Ki bizir manam gifonge, ki puram a iniam. Egha ki amizir ingangarir kaba bagha bar akonge. Ezi agoroger kam, a kamakin, a nan ingangarimın ivezim. ¹¹ Egha gin ki uan dafarimningin ingarizir bizir kaba bar dar gara, da tuisigha deraghavira dagh nighnigha ghaze, bizir kaba, dar mingariba bar mongezi, e dagh fozir puvatigha okam nighnisi. Da mati gumazim aminimın suighasa ivegha ghua, an suighan ibura. Ia oragh, e bar, overiamın apengan itir dughiamın e ingangarir mitiabagh ami, eghti da pura mangi dar dagher aghuiba puvatigham. Da tong en akuraghan kogham.

Nighnizir aghuim mati pura bizim

¹² Ki bizir kabagh amigha gifa, eghti gin gumazir igharazitam nan danganım inigh atrivimın otogh, a bizir igharazir manatam damuam? Bar puvati. Kamaghın amizi, ki nighnizir aghuimın mingariba ko arazir onganibar mingaribagh nighnighavira iti.

¹³ Ki nighnigha givagha, kamaghin fo, nighnzir aghuim, an arazir onganiba bar dagh afira, mati aruemin angazangarim mitarmem gafira.

¹⁴ Fofozir gumazamiziba me deragha tuavimin garava an zui. Ezi gumazamizir onganiba, mati gumaziba mitarmemin tuavimin zui. Bizir kam a guizbangira, ezi ki nighnigha ghua nighnzir ekiar mam na bato. A kamakin, aning uaghara ovevem aning bativam.

¹⁵ Ezi ki uabira uabi ginighnigha ghaze, bizir gumazir onganiba batozim, uaghan na bativam. Kamaghin, nan fofozir avirir kaba, manmaghin nan akuragham? Bar puvatigham. Egha ki uan navir averiamin aven kamaghin nighnisi, fofozir aghuim uaghan, an mingariba mongezi e dagh fozir puvatigha okam nighnisi. ¹⁶ Ki fo, gumazamizir gin izamiba, me bar e gin amadagham. Guizbangira, gumazir onganiba ko gumazir fofoziba itiba, me uam e ginirighan kogham. Ezi ovevem in dughiam, fofozir gumazim, gumazir onganim gafiraghan kogham. Puvati. E bar moghiram ovengam! ¹⁷ Ezi bizir overiamin apengan otivir kaba bar moghiram osimtizim nan navim ganidi. Kamaghin, ki uan ikirimirim bar an aghua. Bizir kaba bar, dar mingariba aven mongezi e dagh fozir puvatigha okam nighnisi. Da mati gumazim aminimin suighasa ivegha ghuava, an suighan ibura.

Ingangarir mitiabar mingariba ko dagheba puvati

¹⁸ Ki overiamin apengan ikia zurara puvira ingari. Egha ki fogha gifa, ingangarir mitiar ki

amizir kaba, gumazir igharazim izi nan danganim inigh dar ganam. Kamaghin, ki ingangarir kaba bar dar aghua. ¹⁹ Eghti gumazir nan danganim iniamim, ki a gifozir pu, a ti gumazir fofozim itim, o gumazir onganim. Egh a izi, ki uan fofozir aghuimin overiamin apengan amizir ingangarir mitiar kabar ganigh dar ghuavimin ikegham. Ezi arazir kam, uaghan an mingarim modozi, e a gifozir puvatigha okam nighnisi. ²⁰ Kamaghin, ki overiamin apengan ikia ingangarir mitiar amizir kabagh nighnigha nan navim ikuvigha bar os-eme. ²¹ E garima, gumazir maba, fofoziba ko nighnizir aghuim ikia egha uan fofozir kam ko nighnizir aghuir kam sara ingara biziba deragha dagh amua, bizir bar aviriba isi. Egha me gin ariaghirezi, gumazir igharaziba pura men biziba isi, me men min fofozir kamagh gariba itir puvati. Arazir kam a derazir puvati, egha uaghan an mingarim aven modozi e a gifozir puvatigha okam nighnisi.

²² E zurara overiamin apengan ikia puv ingarava bizir aviriba uaghan dagh nighnisi, ezi bizir kam ikivira ikiamin ivezir aghuir manatam e ikaragham? Bar puvati. ²³ Dughiar e nguzimin itir kaba, mizaziba e batifi, ezi en ingangariba osimtiziba e ganidi. Ezi e uaghan dimagaribar dakuasa amua, dagh nighnighavira ikia avugh-saziba en puvati. Ezi arazir kam uaghan, an mingarim modozi e a gifozir puvatigha okam nighnisi.

²⁴ Arazir mam bar dera, egha arazir igharaz-ibagh afira. A kamakin: E pamtem ingarigh egh uan ingangaribar dagheba ini dar amiva, dagh ifongegh bar akuegham. Ki arazir kamın gara egha fo, bizir aghuir kaba en biziba pu. Bar puvati, God uabi bizir kabar afeziam, egha a da isa e ganidi. ²⁵ Guizbangira, God puvatighti, e manmaghin dami, bar akueghiva arazir kabar amuam? Bar puvatigham. ²⁶ Guizbangira, God ifongezir gumazamiziba, a nighnizir aghuim ko fofozim ko, bar akuegha itir arazim me ganidi. Ezi arazir kurabagh ami darasi, a me gamima, me ingara dagheba ko biziba isa da akumakua da isa God ifongezi darazigh anidi. Arazir kam, uaghan an mingarim modozi e a gifozir puvatigha okam nighnisi. A mati gumazim aminimin suighasa ivegha ghuava an suighan ibura.

3

Biziba bar moghira, vaghvagh otivamin dughiaba iti

¹ Overiamin apengan otivir biziba vaghvagha, da uan dughiabaram otifi:

² Amiziba otamin dughiaba iti,
ezi e bar arimighiramin dughiaba iti.
Egha e dagheba oparamin dughiaba iti,
egh e dagheba asiamin dughiaba iti.

2:24: Fofozir Gumazim 3:13; 5:17; 9:7; Aisaia 56:12; Luk 12:19; 1 Korin 15:32 **2:26:** Jop 32:8; Aghuzir Akaba 2:6 **3:1:** Fofozir Gumazim 3:17; 8:6 **3:2:** Hibru 9:27

³ Egha e gumazibav soghti me arimighiramin
dughiaba iti,
egh e me damuti me ghuamaghamin dughi-
aba iti.

Egha e biziba angararighamin dughiaba iti,
egh e bizibar ingaramin dughiaba iti.

⁴ Egha e aziamin dughiaba iti,
egh e akamin dughiaba iti.

Egha e bizibagh nighnigh navim ikuvamin dughi-
aba iti,
egh e bar akongegh ighiabar amuamin dughi-
aba iti.

⁵ Ezi paba uan amuiba ko dakuamin dughiaba iti,
egh aning uaning ko dakuan koghamin dughi-
aba iti.

Egha paba uan amuibar suighamin dughiaba iti,
egh an suighan koghamin dughiaba iti.

⁶ Egha e bizir ovengeziba buriamin dughiaba iti,
egh da buri mangi da ateghamin dughiaba iti.

Egha e biziba deraghvira dar arighamin dughiaba
iti,
egh e pura da makunamin dughiaba iti.

⁷ Egha e korotiaba abighrarighamin dughiaba iti,
egh e da isamamin dughiaba iti.

Egha e mikiman kogh nimira ikiamin dughiaba iti,
egh e mikimamin dughiam iti.

⁸ Egha e igharaz darazi bar me gifongeghamin
dughiaba iti,
egh e men aghuaghamin dughiaba iti.

Egha e igharaz daraziv soghamin dughiaba iti,
egh me ko deravira dapiamin dughiaba iti.

⁹ Gumamazizir ingangaribagh amiba, me bar ikivira ikiamin ivezir aghuir manabar uan ingangarir me amiba bagha da isi?

¹⁰ God e ganingizir ingangaribar osimtiziba, ki deraghavira dar ganigha dagh fogha gifa.

¹¹ God, biziba bar otivamin dughiar akiri, egha dagh amizi da uan dughiar aghuimin otivigha bar deragha ganganir aghuibagh ami. Ezi God uaghan en nighnizibagh amizi, e uan navibar aven nighnigha, bar fomira itir bizir otiviziba ko bar gin otivamibagh fofoghasa nighnisi. Egh God fomiram amizir biziba ko gin damuamin biziba, e deraghvira dagh foghan kogham. ¹² Ki bizir kabagh nighnigha ghua kamaghin fo, arazir mam, arazir igharazibagh afira. Arazir kam, a kamakin, e nguazir kamın itir dughiamın, e arazir aghuibar amu bar akuegh ikiam. ¹³ Egh e uan ingangarir e amizibar ivezim ini daghebar ami bar akuegh ikiam. Bizir kaba, God e ganidir bizir aghuiba.

¹⁴ Ki fo, Godin Araziba ikivira iki, egh givaghan kogham. Puvati. Da kamaghira iki mamaghira ikiam. Gumazitam uan arazitam Godin arazitam gisin datighan kogham. Egh gumazitam ua Godin arazitam batueghan kogham. God gumamaziziba an atiating an apengan ikiasa, a kamaghin ami.

¹⁵ Bizir datirighin otiviba, da fomiram otifis. Ezi bizir gin otivamiba, da uaghan fomiram otivigha gifa. God fomiram otivizir biziba ataghizi, da bar ghuezir puvati. A bizir kabagh ami da uam otifi.

Gumamazibar araziba derazir puvati

16 Ezi ki arazir mamın garima a uaghan overiamın apengan iti. E fo, jasba kotiamın aven arazir aghuibar gıntıgh deraghvıra gumazamizibar osımtızıba tuisıgham. Ezi puvati, me arazir aghuibar gıntızir pu. Bar puvati. Me dughiar maba arazir bar kurabar gıntisi. 17 Ezi ki ua kamaghın nıghnisi, God gumazamizıba kotiam darıghamin dughiamın, a gumazamizir an damazimın derazıba ko gumazamizir kuraba, a me bagh dughiam atıgh, men arazıba tuisıgham. 18 Egha ki uaghan kamaghın nıghnisi, God gumazamizıbar arazıba tuisıghtı, me kamaghın fogh suam, e gumazamizıba, en arazıba uaghan asızıbar arazıbar mın iti. 19 Ki ghaze, E gumazamizıba uaghan asızıbar mın ovengam. Asızıba ovei, ezi e gumazamizıba uaghan ovei. Gumazamizıba ko asızıba uagharam ikirimirir angamıra itim anıdir amınim ikia, arua bizıbagh ami, egha aning uaghara ikirimirir kamın iti. Kamaghın, gumazamizıbar ikirimirim asızıbar ikirimirim gafirazir puvati. Aningın ikirimirimın mingarım uaghara aningın modozi e dagh fozir puvatıgha okam nıghnisi. 20 Gumazamizıba ko asızıba uaghara, ovea ghua nguazimın zui. E fo, God nguazir mınemeniam inıgha, gumazimın inıvafızimım ingari. Kamaghın, an aremegh, uamategh nguazir mınemeniam gavagham. 21 Ezi, gumazir maba kamaghın mıgıa ghaze, gumazim aremezi an duam Godın Nguibamın ghuavanadima, asızimın duam nguazimın ghuaghiri. Ezi tinara bizir kamın ganıgh a gifogham?

²² Kî bizir kam gîniğhniğha ghua kamaghîn fo, arazir mam arazir igharazibagh afira. Arazir kam a kamakîn. Ingangarir e amiba, e dar gan dagh ifongegh bar akuegh ikiam. Bar akongezir arazir kam, a ivezir aghuir God e bagha misevezimra. Ezi tinara, e arimîghiregh gîvaghtî en gîn otivamin biziba en akagham?

4

¹ Overiamîn apengan itir bizir gumazamiziba amiba, kî ua dagh niğhniğha fo, da derazir puvati. Gumazir kuraba gumazamiziba dikabîra osîmtîziba me garîzima, me bar puvîram arai. Ezi men akurvaghan gumaziba puvati. Kî gari, gavmanîn gavgavim, gumazir kurabaram akurvasi. Kamaghîn, gavman uaghan men akurvasir puvati. ² Ezi kî kamaghîn niğhnîsi, gumazamizir ovengeziba, me bar dera, me nguazimîn itir gumazamizibar mîn osîmtîziba aterir puvati. Oveaghuezibar dabirabim, an angamîra itir gumazamizibar dabirabim gafira. ³ Ezi gumazamizir tîghar nguazimîn otivamiba, me arazir kurar gumazamiziba overiamîn apengan amibar ganizir pu. Kamaghîn me bar dera, egha gumazamizir nguazimîn itibagh afira.

⁴ Egha kî uaghan arazir mamîn gari, gumazamiziba ingangarir mîtiabagh amua, bizir aghuibagh ami. Ezi bizir kamîn mîngarim kamakîn, me uan namakabar garima, me bizir avîriba ikia ziar ekiaba isima, me uaghan men mîn otivasa ingangarir avîribagh ami. Ezi kî ghaze, arazir kam uaghan an mîngariba mongezi e dagh fozir puvatîgha okam niğhnîsi. A mati

gumazim aminimın suighasa ivegha ghuava an suighan ibura. ⁵ Marazi ghaze, gumazir ingangaribar amuan amiragha pura nguibamın itim, a gumazir onganım. Egh an gavgavım gıvaghı an aremegham. ⁶ Ezi ki kamaghın nıghnısi, kamaghın dera, e bizir muziariba iki, navir amirizim sara ikiam. Gumazir maba bizir avırıba bagha nıghnıgha pamtem ingara osımtızir avırıba sara iti, ezi arazir kam ikufi, mati gumazim aminimın suighasa ivegha ghuava an suighan ibura.

⁷ Ezi ki ua garima, arazir igharazir mam ove-riamın apengan iti, a uaghan an mıngarım modozi e dagh fozir puvatıgha okam nıghnısi. ⁸ A kamakın, gumazir mam a uabıra iti, egha borıba ko aveghbuaba puvatıgha ingaravıra ikia avugh-sazıba an puvatı. Egha a bizir bar avırıba ikia kamaghın nıghnısi, bizir kaba tıghar nan ifongiam agıvaghım. Ki mangı zurara ingarvıra ikiam. A kamagh uabi uabi mıgeir puvatı, “Ki tızim bagha pura ingangarır mıtiar kabagh amua dar daghetam isa pura ikia bar akongezir puvatı? Ki oveghı tınara bizir kaba iniam? Puvatıghım.” Gumazir kamaghın amımın arazıba, da bar kufi. Ezi ki datırıghın fo, arazir kam uaghan, an mıngarım modozi e dagh fozir puvatıgha okam nıghnısi.

⁹ Uabıra itir arazım, a derazir puvatı. Gumazir pumuning uaning inıgh ikiti, deraghım. Eghı gumazir pumuning uaning inıgh ingartı, aningın ingangarım deraghım. ¹⁰ Eghı tav ırıghtı, tav an agharımın suiragh uam a feghım. Ezi uabıra

itir gumazim, gumaka, a irighti tina an akuragh a fegham? Bar puvatigham. ¹¹ Gumazir pumuning arugharugh, egh uaning inigh dakuva, aningın mikarzimning fengam. Eghti tav uabira dakuva, an arugharugham. ¹² Gumazir vamira, an apaniba a misogh bar anegivagham. Ezi gumazir pumuning, me aning misoghan iburagham. Guizbangira gumazitam, benir pumuning ko mikezim inigh da ruivigh ikarizim girighti da zuamira dighoreghan kogham.

¹³⁻¹⁴ Gumazir igiar biziba puvatizitam o kalabuziar gumazir tam, aningın tav kantrin atrivimın ikiti deragham. Ezi atrivir igharazir mam bar ghuri, egha a fofozir gumazibar nighnizir aghuiba baraghan aghua, ezi an arazim bar ikuvigha ongani. Guizbangira, atrivir igiar biziba puvatizir kam, a nighnizir aghuimın ikia, atrivir ghurir kam gafira.

¹⁵ Ki garima, atrivir ghurir kam gın aremezi, gumazir igiam an danganim ini, ezi overiamın apengan tir gumazamiziba bar atrivir igiar kamın gın zui. ¹⁶ Ezi gumazir bar avirir me men dibobonim diponan iburaziba, me bar an apengan itima a me gatifa. Ezi gın an aremezi, gın otivir gumazamiziba, me an amizir bizir ekiar kabagh nighnizir puvati. Egha ki datirighın fo, uaghan an mingarim modozi e dagh fozir puvatigha okam nighnisi. Mati gumazim aminimın suighasa ivegha ghuava an suighan ibura.*

* **4:16:** Hibrun akam ves 13-16 aningın itir akar isin zuimning deragha aning abighizir puvati.

5

Ni pura mikim akar dikirizimin God damuan marki

¹ Ni deraghvira uan arazibagh nighnighiva, Godin Dipenimin aven mangi. Puram aven mangan marki. Ni fofozim iniasava aven zui. Egh gumazir mabar min puram ofabar amuan marki, mati gumazim fofoziba puvatighava dagh ami. Kamaghin amir gumazamiziba, me deragha fozir pu, bizir manam Godin damazimin dera. ² Ni faragh navir averiamin aven deravira nighnigh, gin dikavigh uan akatorimin mikim. Egh ni God ko migeir dughiamin migirigiar aviribar amuan marki. God a gavgavir ekiam ikia uan Nguibamin iti, ezi e gumazir kiniba nguazir kamın iti. Kamaghin, ni an damazimin migirigiar aviribar a damuan marki. ³ E fo, ni osemegha bizir aviriba bagha navim isia dagh nighnigh, irebabar ganam. Kamaghira ni puvira migeir gumazim, ni mati gumazir onganım puvira bizibav gei. ⁴ Egh ni akar dikirizi tamın God damighiva, zuamiram an gin mangi a damigh. Egh ni uan akar dikirizimin gin mangi damighan kogh, ni mati gumazir onganım. God kamaghin amir gumazamizibagh ifongezir puvati. Kamaghin ni akar dikirizim gami, egh ni an gin mangi a damigh. ⁵ Egħa ni akar dikirizimin God gamigha an gintizir pu, kar arazir aghuim puvati, arazir bar kuram. Egh ni nighnigh fogh suam, ni uan akar dikirizim gintighan kogham,

5:2: Aghuzir Akaba 10:19; Matyu 6:7 5:4: Diboboniba 30:2; Godin Araziba 23:21-23; Onger Akaba 66:13-14; 76:11 5:5: Aghuzir Akaba 20:25; Aposel 5:4

egh ni akar dikirizir kam damuan marki. ⁶ Egh ni puram akar dikirizim damighiva, an gın mangan kogh, ni arazir kuram gami. Egh ni akar dikirizir tam damigh, egh gın Godın ofa gamir gumazim mikıman marki suam, “Ki deragha nıghnızir puvatıgha, akar dikirizir kam gami.” Ni tizim bagh God damighti an anıngagharım nın ikiam? Ni kamaghın damuti, a nın anıngaghegham. Egh ni ingangarir mitiabagh amua inızir bizibagh asıghasıgham. ⁷ Ni gumazir zurara irebabar garım, o ni gumazir pura mıgeım, arazir kaba uaghan pura bizıba. Arazir kabar mıngarıba mongezi e dagh fozir puvatıgha okam nıghnısi. Kamaghın, ni zurara Godın atiating an apengan iki.

Ni gumazir dagıar avırıba itımın otıvsı nıghnıghan marki

⁸ Ni gavmanın ganti, a gumazir onganarazıbagh amıba osımtızıba me darıghıva, men kotiaba deragh da akıran kogh, me ateghti me deragh dapian koghti, ia dıgavır kuram damuan marki. Arazir kamın mıngarım kamakın. Ingangarır gumazır dapanıba arazır kabagh amıma, men garır gumazır ekıar maba, men ingangarıbar gara osımtızıba me garısi. Ezi gumazır men garır kaba, me uaghan gumazır ekıar maba ikıa men gara osımtızıba me garısi, me arazır kamra me gami. ⁹ Egħa me arazır kam gamıma, gumazamızıba uan nguazıbar azenıbar ingara dagħeba amaga dar ıvezıba ısıma me bar men dagıaba tıuragħa uarıra uarıgh anıdı. Ezi atrıvım uaghan

men dagiar nar maba isi.*

¹⁰ Gumazim dagiar aviriba iniasa puviram nighnizima, dagiar muziarir a isiba, an ifongiam agivaghan kogham. Ezi gumazim, dagiar aviriba itir gumazimın min otivsi nighnighıva, bizir a isir kaba, an ifongiam agivaghan kogham. Kamaghın, dagiam bagha bar ifongezir arazim ko bizibagh ifongezir arazim, da uaghan dar mingariba mongezi, e dagh fozir puvatıgha okam nighnisi. ¹¹ Egh gumazimın ivezim mavanangti, an ikizir gumazir avirim izıva an dipenim gizıvagh an daghebar amam. Kamaghın, gumazim uan dagıaba ko bizibar garava, a uabi ua bagh bizitam givezan kogham. ¹² Ingangarir gumaziba, me dagher aviriba iti, o dagher muziariba iti, me dimangan deravira dakuam. Ezi dagiar aviriba itir gumazim, a zurara uan bizir avirir kabagh nighnighava, deraghav akuir puvati.

¹³ Ki gara overiamın apengan itir arazibar garima, arazir bar kurar mam iti. Gumazir mam, gın izamin osımtızimın atiatigha pura tintinibar bizibagh ivezamin ifongiam dikabırgha, uan dagıaba atıgha deraghavıram dar gara iti. ¹⁴ Egha gın an dagiar ingangarim akuiaghırizi, an dagıaba bar gıvazıma, a uan borim danıngamin biziba pu.

¹⁵ E fo, en amebam e batezir dughiamın, a bizitam saram e batezir puvati, e puram bibi-abara iti. Kamaghıra, e ovengamin dughiamın, e pura bibi-abara mangam. E guizbangıra bizir

* **5:9:** Hibrun akam deragha ves 9ın itir akamın mingarim abıghızir puvati. **5:15:** Jop 1:21; Onger Akaba 49:17; 1 Timoti 6:7

avırıba iniasa ingangarir mıtıabagh ami, egh e aremeghamin dughiamın, e bizir katam sara Gumazamizir Oveaghuezibar Nguibamın mangan kogham. ¹⁶ Ezi kar uaghan bar osımtızir kurar mam, e pura dafarir kınıbar nguazir kamın ize, ezi kamaghıra, e dafarir kınıbar uamategh mangam. Egha e nguazir kamın tir dughiamın, e pura ingangarir mıtıabagh ami, mati gumazim amınımın suighasa ivegha ghuav an suighan ibura. ¹⁷ Nguazir kamın tir dabirabim, a derazir pu, mati e zurara osımtızim ikia ovevemın mıtarmemın aven apia dagheba api. E zurara navir kuram isava, atarava, arımariaba isi. ¹⁸ Guizbangıra, kı bizir kam gınıghnıgha ghua kamaghın fo, arazir mam bar deragha arazir kam gafıra. Arazir kam, a kamakın, God e ganıngızir dughiar otevir overiamın apengan ikiamımın, e uan ingangarir e amizıbar ivezim inıgh daghebar amı bar akuegh ikiam. Bar akongezir arazir kam, a ıvezir God e bagha misevezimra.

¹⁹ Eghti God dagıaba ko bizıtaba gumazıtam danıghtıma, a fogh suam, da ıvezir God a bagha inabazıba. Egh an adar gan bar akuegh, egh uan ingangarıba ko dabirabımın gan egh navir amırızim inıgh ikıti, kamaghın deragham. Bizir kaba, kar God anıngızı bizir aghuıba. ²⁰ Egha God gumazir kam ataghızı a uan dabirabir aghuımın gara, bar akuegha mamaghıra ikia, kamaghın nıghnızir pu, kı dughiar otevimın nguazir kamın ikiam.

6

Ikırımırir kam, osımtızıba an iti

¹ Ki overiamin apengan ikia osimtizir kurar mamın garima, gumamaziziba aneterava ingan-garir dafam gami. ² God gumazir mam dagiar aviriba ko, bizir aviriba ko ziar ekiam, da a ganingi, ezi a ifongezir bizitamın otevezir puvati. Ezi gumazir kam, God a ganingizi bizir aghuir kaba, an adar amu bar akuegh ikian firin, God gumazir igharazim bizir kaba anetaghizi an ada inigha dagh amua bar akuegha iti. Arazir kam, a bar ikuvigha, an mingariba mongezi e dagh fozir puvatigha okam nighnisi.

³ Eghti gumazitam borir 100pla ikiva, nguazir kamın azenir aviribar iki, egh gumazir kam uan bizir aghuir kaba bagh bar akuegh ikian kogh, egh gin aremeghti, me deragh a bagh mozim gikuigh anefaghan koghti, arazir kam, a bar derazir puvati. Ki guizbangira migei, borir amebamın navimın aven aremezim, a gumazir azenir aviribar nguazir kamın itim gafira. ⁴ Kamagh amir borim, mati pura bizim, a ziaba puvatizi, me mitarmemın anefazir dughiamın, me a ginamadagha gifa. ⁵ Egha borir kam, an aruer angazangarimın ganizir puvatigha, bizitam bar a gifozir puvati. Egha borir kam datirighın avugh sazir aghuim gamua iti. Kamaghın, borir kamın dabirabim, gumazir bizir aviriba itir kamın dabirabim gafira. ⁶ Gumazir kam uan bizir kabar gara, dagh agoir puvati. Gumazir kam 1,000ın azeniba o 2,000ın azenibar nguazir kamın ikiti, an dabirabim, borir kamın dabirabim gafiraghan kogham. Guizbangira, e bar moghiram oveng nguibar vamiran mangam.

⁷ E dagheba iniasa, kamaghın, e zurara ingari.

Ezi dagher e isiba, da en ifongiam agevir puvati. ⁸ Manmaghin amizi, fofozir gumazim fofoziba puvatizir gumazim gafira? Bar puvati. Eghti gumazir biziba puvatizim, arazir aghuimin gumamazibar damazimin a damighti, bizir kam manmaghin an akuraghti, a ikivira ikiamin ivezir aghuir manam iniam? ⁹ Gumazir maba ghaze, e bizir guar aviriba inisi nighnighan kogham. Arazir kam uaghan an mingariba aven mongezi e dagh fozir puvatigha okam nighnisi, mati gumazim aminimin suighasa ivegha ghuava an suighan ibura. Kamaghin dera, bizir tizir e inigha givaziba, e dagh ifuegh dar suiragh ikiam.

¹⁰ Bizir otivir kaba, da puram otivir puvati. Bar fomira God da otivasa mikemezi, da datirighin otivaghiri. Egha God en arazibagh fogha gifa. Kamaghin e a ko uari batoghan kogham. Guizbangira, an gavgavim en gavgavim gafira. ¹¹ E fo, e migirigiar adoghodozir aviribav kintima, da manmaghin en akurvagham? Bar puvati. Puvira migeir arazim, a tong en akuraghan kogham, e pura migei. ¹² E dughiar bar otevimin nguazir kam in iti, ezi en ikirimirim, a dagheba puvatigha uaghan an mingariba mongezi e dagh fozir puvatigha okam nighnisi. En ikirimirim, mati ghuariam aruem apazazima, temer dughuazim zuamiram arav ghu. Ezi tina kamaghin fo, e arazir aghuir manamin gintigham? Ezi tina kamaghin fo, e ovegh givaghti, bizir manaba overiamin apengan otivam?

Nighnizir aghuir aviriba

¹ Gumamaziziba kamaghin nighnigh suam, ni gumazir bar aghuim, nighnizir kam a dera. Egha a borer aghuir ivezim bar pin itim gafira. Eghti dughiar ni ovengamim, a dughiar nin amebam ni batezim gafiragham.

² Gumazim aremeghti, me a bagha azir dipenir mamın ikitima, ni a bagh mangi. Arazir kam, a me dipenim ikia isar ekiabagh amir arazim gafira. Guizbangira, e bar moghira ovengam. Kamaghin, e nguazir kamın iki bar deravira ovevemın arazim ginighnigham.

³ E bizitam bagh navim ikuvigh osemegh ikiti, arazir kam akazir arazim gafira. Guizbangira, navir osimtiziba, e gamima en guaba ikufi, arazir kam e gami e arazir aghuim gifofogha egha akonge.

⁴ Egha gumazir nighnizir aghuiba itim, an aremezir gumazim bagha azia itir darazi ko ikiam. Ezi gumamazizir nighnizir aghuiba puvatiziba, me inivafizir agoroger arazir aviribagh amir gumamaziziba ko ikiasa.

⁵ Gumamazizir nighnizir aghuiba itiba, nin atar, ni akirmigham, ni me baregh men gin mangiti arazir kam a dera. Arazir kam, gumazir onganım ziar ekiam isa ni ganidir arazim, gafiragham.

⁶ Egh gumamazizir nighnizir aghuiba puvatiziba akiti, men akazibar mingariba puvatigham. Mati benir ataghatarım avimın ikia isia tingazi, egha a minem gamima a isir puvati. Arazir kam uaghan pura bizim, an mingariba puvati.

⁷ Gumazir niġhnizir aghuim ikiava gumazir igharazibar biziba ko dagiaba, pura dagh ekua da isi, a mati gumazir onganim. Eghti gumazim apezeperir dagiaba initi, an arazir kamın, a uabi uan niġhnizir aghuim gasighasisi.

⁸ Eghti gumazitam ingangarim foregh a damuasava ami, kar arazir aghuim. Egha an an ingarava anegifa, arazir kam bar deragha arazir ingangarim damuasava amim, gafira. Ezi gumazir navim amiragha uabin asugha nimira itim, a dera. An arazim, gumazir uabira uabi femın arazim, bar a gafira.

⁹ Ni zuamira gumazir munamin aningagheghan marki. Aningagharim, a gumazir niġhnizir aghuiba puvatizimin arazim.

¹⁰ Ni kamaghın mikıman marki, “Manmaghın amizima, dughiar fomira ikezim, datirighın tir dughiam gafira?” Gumazir niġhnizir aghuim puvatizim, a kamaghın azangsigham.

¹¹ Gumazamiziba bar overiamın apengan iki niġhnizir aghuim ikıva, men akurvagh ikivira ikiamin ivezir aghuimın mın ikiam. Bizir kam, a bar dera, mati afeziam aremeghasava amua uan bizir aghuiba isa uan boribagh anıngi. ¹² Niġhnizir aghuim ko dagiam, aning uaghara dughiar kurabar en akurvasi. Egha niġhnizir aghuim ko fofozim, dagiam gafira, egha deravıram en akurvazima, e deravıra iki mamaghıra ikiam.

¹³ God amizir biziba, ia bar deraghvıra, dagh niġhniġh. Egh God bizitam damighti a ikizirighti, tinara uam aneminegham? ¹⁴ Niın ikirimirimın

biziba bar deraviram otivti, ni bar akuegh iki. Eghti dughiar kuram ni batoghti, ni kamaghin fogh suam, God dughiar aghuiba ko dughiar kuraba e bagha da amadi. Kamaghin, e fozir pu, bizir manam gin otivam.

¹⁵ Ki nguazir kamın ikia arazir avıravıribar gara ghaze, nan ikirimirim, an mingariba mongezi ki dagh fozir puvatıgha okam nıghnısi. Egha ki gumazir mabar garima, me arazir aghuıbar gıntıgha, egha ariaghıre. Ezi ki gumazir mabar gari, me arazir kurabagh amua, egha dughiar ruarımın nguazir kamın iti. ¹⁶ Kamaghın e uan damazımın uari fı, arazir aghuım ko nıghnızir aghuımın gıntıghısi, bar pamten ingaran kogham. E ti, uarıra uarıgh asıghasıgham. ¹⁷ Egh e uaghan arazir kuraba ko arazir onganıbar gıntıghısi bar pamten ingaran kogham. E ti God ovengasa e bagha inabazir dughiamın avıragham. ¹⁸ Ni uabi tuavir aghuımın gin mangi, egh arazir aghuımın suiragh, egh arazir kuramın suıghan markı. Gumazim Godın atıatia an apengan iti, a bizir manam damuti, a bar deraviram otogham.

¹⁹ Eghti gumazir dapanir ekiar 10pla, nguıbar ekiar mamın akuragh a damuti, a tugh gavgavıgham. Ezi nıghnızir aghuım, a gumazıtamın akuraghti, a bar gavgavıgh nguıbar ekiar kamın gavgavım gafıragham.

²⁰ Godın damazımın derazir gumazıtam, zurara arazir aghuıtam gamir pu. A dughiar mabar uaghan arazir kurabagh ami.

²¹ Ni gumazamızar akaba bar, da baraghan markı. Egh ni kuarım atıgh deragh me baraghti,

nin ingangarir gumazim ti akar kuram ni daningam. ²² Guizbangira, ni kamaghin fogh, ni uabi dughiar aviribar akar kurabar gumazir igharazibav miği.

²³ Ki bar fofozir gumazimin otivasa, kamaghin ki bizir kabar mingariba bativasa bar deravira da tuisigha dagh nighniki. Ezi nan nighnizim otefe. ²⁴ Bizir otivir kabanangin mingaribagh foghamin ingangarim, bar aven ko. Mati bizim bar saghon itima e a buri, o bar vin mar iti. Kamaghin, tinara bizir kabar mingaribagh fogham? Bar puvati. ²⁵ Ki nighnizir aghuiba ko fofozir aghuibar mingaribagh foghasa bar ingangarir dafam gami. Egha uaghan arazir kuraba ko arazir onganibar mingaribagh foghasa ingangarir dafam gami.

²⁶ Ki ingara ghua kamaghin fo, amizir maba osimtizir bar ekiaba e ganidi, ezi da ovevemın osimtizim gafira. Amizir kabanang mati, gumaziba en suighamin iveba. Ezi men dafariba mati sen e ikirarigham. God gumazitam gifueghti, gumazir kam amizibar ivem gitagh arimangigham. Eghti ivem, arazir kurabagh amir gumazimin suiraghti, an a gitaghan kogham. Bar puvati. ²⁷ Ezi fofozir gumazim kamaghin miği, Bar guizbangira, ki bizir kabar mingariba bativasa bar nimira nimira ingara ghua datirighin bizir mabar arazim gifo. ²⁸ Ki ghua amiziba buriagha aruava amizir aghuitam bativasa ingara ghua tam batozir puvati. Ezi tausenin gumazibar tongin, ki gari, gumazir aghuir vabara iti. Egha ki amizir aghuitamin garir puvati. ²⁹ Egha ki nighnizir ekiar mam bato, a kamakin, God gu-

mazamizibar ingarigha ghaze, me an damazimın dera. Ezi me uari nighnızir aviriba ko tuavir guar aviribar gin zui.

8

¹ Fofozir gumamazizibara bar bizibar mingaribagh fos. Kamaghın tina men fofozim gafiragham? Guizbangira, gumazimın navim ikuvighti an guam misigham, eghti nighnızir aghuim ko fofozir aghuim a damuti an guam angazangarigh, bar akongegham.

Ni atrivimın akamın gin mangi

² Ki kamaghın miği, ni atrivimın akamın gin mangi. Ni God ko dikirizir akam ginighnigh, egh atrivimın akaba batoghan marki. ³ Egh ni atrivim ko iki zuamiram anetaghıraghan marki. Egh nın akaba ko atrivimın akaba uariv soghti, ni akaba gavgavan marki. Ni kamaghın fogh, atrivim ni bareghan kogham, a uan ifongiamın gin mangam. ⁴ E bar fo, atrivim mikımtıma, gumamaziziba bar an akamın gin mangi. Eghti gumazitam kamaghın an azangıghan kogham, “Ni tizim bagha kamaghın ami?” ⁵ Gumazir atrivimın akaba bar dar gıntizim, a deravıra ikiam. Eghti nighnızir aghuim itir gumazim, a bizibar amuamin tuavim ko dughiam gifogham. ⁶ E fo, e gumamaziziba en osımtıziba bar ekevezi e da ateri. Ezi da akıramın tuavir aghuim ko da akıramın dughiar aghuim iti. ⁷ E fozir pu, bizir manam gin otivam. Ezi bizir kabar gun e mikımamin gumaziba pu-vati. ⁸ Gumazim ovengamin dughiamın, an duam an inıvafızim ataghıragham. Eghti gumazitam

an anogoreghan kogham, gavgavir kaba bar puvati. Gumazitam ovevemîn dughiam gisivaghan kogham. E fo, midorozimîn dughiamîn, midorozir gumazir dapanir ekiaba, midorozir gumaziba ateghti me uamategh uan nguibabar mangan kogham. Egha gumazim arazir kuramîn gintisi, an arazir kam bar an porogh, anetaghiraghan iburagham.

E bar akongezir arazimîn gintigham

⁹ Kî bizir kabar garava, gumazamizir overiamîn apengan ikiava amir bizibagh niḡhniḡhavîra iti. Egha dughiar kamîn kî garima, gumazir ekiar maba gumazamizir mabagh ativagha me dikabîra paza me gami. ¹⁰ Egha dughiar mabar kî garima, gumazir kurar mam aremezi, me mozimîn anefa. Gumazamiziba anefagha uamategha gumazir kurar arazir kurabagh amim, aven itir nguibar ekiamîn ghue. Egha me izir dughiar kamîn, me gumazir kurar kamîn ziam fe. Arazir kam uaghan, an mingariba mongezi, e dar gari puvatigha okam niḡhnisi.*

¹¹ Dughiar mabar, gumazamiziba uan arazir kurabar ivezir kuram zuamîram a isir puvati. Kamaghîn bizir kam gumazamizibar niḡhniḡziba fema, me arazir kurabar amuasa gavgavighavîra iti. ¹² Dughiar mabar, gumazir arazir kurabagh amiba, me arazir kurar avîribagh amuavîra iti, egha me dughiar bar ruarimîn nguazir kamîn ikiava, me zuamîram oveir puvati. Kî fo, marazi kamaghîn miḡia ghaze, “Gumazim Godîn atiatigh

* **8:10:** Hibrun akam deragha ves 10în akabar mingarim abîghizir puvati.

an apengan iki, deravira ikiam. ¹³ Egh arazir kurabagh amir gumazim, a deragh ikian kogham. A Godin atiatia an apengan itir puvati, kamaghin a bar dughiar otevimin nguazir kamın ikiam.”

¹⁴ A guizbangira, me onganigha kamaghin migei, ezi ki arazir mamın garima, a me migeir moghin otozir puvati. Ezi arazir kam, a bar onganigha bar ikufi. Dughiar mabar, gumazamizir Godin damazimın deraziba, ivezir kurar gumazamizir kuraba iniamim isi. Ezi gumazamizir kuraba, Godin damazimın derazir gumazamizibar ivezim isi. Ezi arazir kam, ki ghaze, a uaghan an mingarim modozi e dagh fozir puvatigha okam nighnisi.

¹⁵ Ezi ki kamaghin nighnisi, e bar akueghamin arazimın gin mangiti, a deragham. Ua tuavir aghuir e gintighamba puvati. Kamaghin e overiamın apengan iki dagheba ko dipabar amıva bar akuegh ikiam. E fo, e ingangarir mitiabagh ami, egh dughiar God e ataghizi e overiamın apengan itimın, e bar akongezir arazim damu ikiam.

¹⁶ Ki gumazamizibar ingangarir arazibar gara deravira fofozim ko nighnizir aghuim iniasa arueba ko dimagaribar ingangarir bar dafam gamua akuir puvati. ¹⁷ Guizbangira God biziba bar dar ingari, ezi ki dar ganigha fo, e nguazimın otivizir bizir kabar mingariba buriva avegham. Egh e dagh foghsi, ingar mangi amiragham. Eghti fofozir gumazamiziba suam, e dar mingaribagh fogha gıfa, me guizbangira migeir puvati. Me dagh foghan kogham.

9

Bizir kamra bar e bativam

¹ Ki bizir kaba bagha deravira nighnigha ghua kamaghin fos, Godin damazimin derazir gumamaziziba ko, gumamazizir nighnizir aghuiba itiba ko, me amir biziba, da bar Godin agharimin iti. God uabi, gumamazizibagh ifongezir arazim ko gumamazizibagh ifongezir puvatizir arazim gamizi da otifi. Guizbangira, e gumamaziziba fozir pu, bizir tiziba gin otivam.

² Ezi bar e bativamin bizir mam iti, e gumamazizir Godin damazimin deraziba, gumazir arazir kurabagh amiba, ko gumazir aghuiba, ko gumazir kuraba, Godin damazimin zuezir darasi, ko Godin damazimin mizezir darasi, gumazir ofa gamiba, ko ofa gamir puvatiziba uaghara, bizir kamra bar me batogham. Bizir kamra, gumazir aghuiba ko gumazir arazir kurabagh amiba bativam. Bizir kamra, gumazir God ko akar dikirizim gamiziba ko, gumazir God ko akar dikirizim damuasa atiatingiziba, a bar me batogham.

³ Egh e overiamin apengan itir gumamaziziba bar, bizir kurar kamra bar e batifi, a kamakin: ovevem. Gumamaziziba nguazimin itir dughiamin, me fo, me aremegham, egha dughuiba bar ovevem in arazim bagha nighnigha navim osemegha bar onganigha a bagha mizuai. Egha gin me uaghan ariaghiri.

⁴⁻⁵ Afiar angamira itim, laionin aremezim gafira. Ezi kamaghira, gumamazizir angamira itiba, gumamazizir ariaghirezibagh afira. Me fo, bizitam me bativti, me ovengam. Ezi gumazir ovengeziba, me bizitam gifozir puvat, egh me bizir aghuitam inian kogham. Ezi

gumaziba me ginamadagha gifa. ⁶ Gumazamiziba ariaghirezir dughiamin, men ifongiam ko adariba ko gumazir igharazimin bizibagh ifongezir arazim, da bar gifa. Ezi gumazamizir kaba, me ua overiamin apengan iki bizitam damuan kogham.

⁷ Aria, ni mangi dami bar akongegh. Egh ni wainin dipam ami navir amirizim inigh. God arazir kamın amamangati. ⁸ Ni zurara korotiar aghuibar aghu bar deragh kuriki dapanariziba batogh bar akuegh iki. ⁹ En ikirimirim mati pura bizimın mın itima an mingariba mongezi e dagh fozir puvatigha bar okam nighnisi. Eghti, God ni ganingizir ikirimirir kam, ni overiamin apengan a misevezir dughiabar, a ko bar akuegh iki. God a isa ivezizir aghuimin mın ni bagha anemisevegha ni ganingi. Kamaghin ni overiamin apengan iki, uan ingangaribar amuva, God ni ganingizir ikirimirim amuir aghuimin mın a ko iki bar akongegham. ¹⁰ Egh ni ingangaritam damusi, bar uan gavgavim sara a damu. Ni fo, Oveaghuezibar Nguibar ni mangamim, ni ingangarir tam ko nighnizitam damuan kogham. Danganir kamın, ni nighnizir aghuitam ko fofozir aghuitam inian kogham.

¹¹ Ki uamategha overiamin apengan bizir mamın gari. Gumazir bar puvira atamra ivemariba, me dughiar mabar gumazir igharazibagh afirazir pu. Ezi midorozir gumazir gavgaviba, dughiar mabar uan apanibagh afirazir puvati. Gumazir nighnizir aghuiba itiba, ko fofozir ekiaba itiba, me dughiar mabar dagiaba ko bizir aviriba isir puvati. Ezi ingangarir guar aviribagh amir fozir gumaziba, me dughiar

mabar ingangarir ekiaba isir puvati. E fo, dughiar kuram dughiatabar bar e bativam. ¹² E fozir pu, e dughiar manam osimtizim e bativam. Ezi dughiar kuram zuamiram e batifi, mati kuarazim o osirim ivemın aven ghuzi an an suiragha iti.

Gumamazibar arazir aghuim ko arazir kuram

¹³ Ki overiamın apengan ikia ua bizir mamın garima an oto. Ezi ki kamaghın nighnisi, kar ti, gumazir nighnizir aghuim itimın nedazir bar aghuim. Bizir ki garim kamakın. ¹⁴ Dughiar mam nguibar muziarir mam iti, ezi gumamazir avırıba an itir puvati. Ezi atrivir bar gav-gavir mam uan mıdorozir gumaziba inigha a ko misogh a dikabinasa ize. Egha mıdorozir gumaziba nguibar kam bar anekiarugha, an divazir gav-gavim akarasa bizibar akiri. ¹⁵ Ezi nguibar kamın, biziba puvatizir gumazir mam iti. Gumazir kam, nighnizir aghuim ko fofozim iti. Egha an nighnizir aghuimın, a nguibar kam uan apaniba dam a iniasa tuavıba burizi, me deravıram oto. Egha gın gumaziba ua biziba puvatizir gumazir kam, me a ginamada. ¹⁶ Ezi ki kamaghın mikimasa, nighnizir aghuim, gavgavir ekiam gafira. Ezi gumamazıba kamaghın nighnisi, gumazir biziba puvatizim, an nighnizir aghuim pura bizir kınimın mın iti. Kamaghın me an akaba barazir puvati.

¹⁷ Gumazir nighnizir aghuıba itim uan akabar asughasugh nımıra mikimti, e da baraghti, deragham.

Kamaghin amir gumazimin akaba, da
 nighnizir aghuiba puvatizir gumazibar
 atrivim,
 an tiarir arozim gafira.

- 18 Nighnizir aghuim, a midorozimin bizibagh
 afira.
 Eghti gumazitam arazir kurar tam damighti,
 an arazir aghuir avirim gasighasigham.

10

¹ E fo, bereziba mughuriar aghuim zuir
 boremin sivafarimin aven magari arighireghti,
 borer kam bar puvira mughagham. Kamaghira
 arazir onganir muziarim, gumazimin nighnizir
 aghuim ko ziar ekiam dikabiragham.

² Gumazir uan navimin aven nighnizir aghuim
 itim, an arazir aghuibagh ami. Ezi gumazir uan
 navimin aven nighnizir aghuim itir puvatizim, an
 onganigha arazir kurabagh ami. ³ Egh gumazir
 kam pura tuavimin daruti, an arazibara gumazir
 mabar akakagh suam, a nighnizir aghuiba puvati.

⁴ Eghti nin gumazir dapanim nin atarti, ni uan
 ingangarim ataghiraghan marki. A fogh suam,
 ni osimtizim iti. Egh ni nimira ikiti, a nin arazir
 kuram ginamadagham.

⁵ Ki overiamin apengan ikia ua garima,
 gumazir maba osimtizir bar dafar mam gami.
 Ezi osimtizir kurar kam, a gumazir dapanibar
 osimtizimra. ⁶ Gumazir dapaniba, dughiar
 mabar ingangarir ekiaba isa gumazir nighnizir
 aghuiba puvatizibagh anidi. Egha dughiar mabar
 ingangarir mong derazir puvatiziba isa dagiar

avırıba itir gumazamizibagh anıdı. ⁷ Ezi ki garıma, ingangarir gumazir kınıba, hoziabagh isın apiagha zuıma, gumazir ekiaba mati ingangarir gumazir kınıbar mın suebar zui.

⁸ Gumazir tam mozir ekiam gıkuigh a ti uabi an magırıgham. Eghtı gumazitam me dagıabar ingarizir divazir gavgavim abightı, kuruzim ti a givıgham. ⁹ Eghtı gumazitam mıghsıamın dagıar dafaba abıghırarıghtı, dagıaba ti a mısuegham. Eghtı gumazitam temem abightı, temem ti a mısueghtı a mızazim iniam. ¹⁰ Eghtı gumazımın sobiam ghumıghan koghtı, an anemıneghan kogh, a temem okısi ingangarir dafam damıgham. Eghtı gumazım nıghnızir aghuım ikıva, a ingangarir aghuım damutı, an ingangarımın dagher aghuım otogham. ¹¹ Eghtı gumazım kuruzım damıghtı a nımıra ikıamın arazım gıfogh, a deragham. Egh a kuruzım ateghtı, an a gıvıghtı, an fofozım manmaghın an akuragham? Bar puvatı. ¹² Gumazır nıghnızır aghuım itımın akaba, da zıar ekıam anarırım anıdı. Ezi gumazır nıghnızır aghuım puvatızımın akaba, da a dıkabırı. ¹³ Egh gumazır kam dıkavıgh mıkımıva, a pazı bızır onganıbav mıkımam. Eghtı an mıgırıgıaba gıvamın dughıamın, an mıgırıgıaba bar ikuvıgham, mati gumazır bar onganımın mıgırıgıaba. ¹⁴ Ezi gumazır nıghnızır aghuıba puvatızıba, me mıgıa mamaghıra itı. E fozır puvatı, bızır manam gın otıvam. Egha e fozır puvatı, bızır manam e aremegh gıvaghtı, a gın nguazımın otıvam.

¹⁵ Gumazır nıghnızır aghuıba bar puvatızım

uan dipenimın mangasa tuaviba buriava avenge. Kamaghın amir gumazim, a pura ingangarir mıtıabagh amua, an gavgavim pura gefi.

¹⁶ O gumazamizir ian kantrin atrivim aghırımra itim, lavzika! Ian gumazir faragha zuiba ti mızarazıbara dıkava pura isabara amuvıra ikiam. Eghti osımtızir ekiabara ian kantrin kam bativam.

¹⁷ Eghti ian kantrin atrivim, a gumazir ziam itir tamın borim, eghti ian gumazir faragha zuiba, me dagheba ko wainın dipaba apir dughamın da amı gavgavim uari danıngam, egh dipar onganir avırıba apir arazıbar amuan kogham, eghti kantrin kam, a bar deravıra ikiam.

¹⁸ Eghti gumazim amıragh uan dipenir inogorim akıran aghuaghti, dipenir inogorim angarıghıreghti, amozim aven iri dipenim gasıghasıgham.

¹⁹ Daghem a gumazim gamıma, a bar akonge, ezi wainın dipam gumazim gamıma, an navim bar nuira. Ezi dagıaba da ingangarir guar avırım damuamin bizir aghuım.

²⁰ Nı uan akuir danganımın aven modoghıv iki, adarir kurabar atrivim ko dagıaba itir gumazim, anıng damuan marki. Egh nı uaghan mıgırıgıar kurabar me damuan marki. Nı kamaghın damutı, kuarazıtım ti nın mıgırıgıaba inıgh mangı me danıgham.

11

Nı deragh nıghnıghıva ingangarım damu

¹ Ni danganir aviribar ingangaribar amu, egh ni gin ivezir aghuim iniam. ² Ni fozir pu, dughiar kurrar manam nguazir kamın otivam. Kamaghın, ni uan dagıaba isi 7pla o 8plan dagıar ingangaribar arıkh.

³ E fo, dipam overiamın pın itir ghuariabagh izivazıma, amozim nguazim giri. Temem ira sautin amadaghan irıghav iti, o notın amadaghan irıghav iti, a danganir irızimın, a irıghıv ikiam. ⁴ Eghti ni amınim ko amozimın dughiam bagh aning mızuam mangı azenitamın ingarigh an oparighan kogh, ni daghetam inian kogham. ⁵ God bizıba bar dar ingari, ezi e kamaghın fozir pu, manmagh amızı, borir igiam, amebamın navimın aven iti, ezi an duam iza an aven ghuzıma an angamıra iti. Kamaghıra God amir bizıba, e dagh foghan kogham. ⁶ Ni daghetaba mızarazimın da oparıva, taba guaratızimın da opar, ni kamaghın fozir puvatı, dagher ni mızarazimın oparızıba o ni guaratızimın oparızıba deravıram otivigham, o da uaghara deravıram otivam.

⁷ Angazangarım a bizir aghuim, ezi e aruemin angazangarımın gara, bar akonge. ⁸ Ni nguazir kamın itir azenibar, ni bar akuegh iki. Egh e azenir aviribar iki, bizir kaba bakınighnıghan kogham, e bar azenir aviribar, mıtarmemın iki Gumazamizir Oveaghuezibar Nguibamın ikiam. Ezi bizir gin otivamıba, dar mıngarıba mongezi e dagh fozir puvatıgha okam nıghnısi.

Gumazamizir igıabar sure damuamin akaba

⁹ Ia gumazamizir igiaba, ia igiamra itir dughiamin, ia bar akongegh iki. Ia uan nighniziba ko ifongiamin gintigh. Kamaghin ia uari bagh gan, God uan kotiamin dughiam, a ian araziba tuisigham.

¹⁰ Ia igiamra itir dughiam, a ruarazir puvati. Kamaghin amizi, bizir osimtiziba ia ganidiba, ia puv dagh nighnighan marki. Egh ia, bizir mizazir ian mikarzi bagh anidibar gintighan marki. Ki datirighin fo, ia igiamin itir ikirimirim uaghan, mati an mingariba mongezi e dagh fozir puvatigha okam nighnisi.

12

¹ God bar en ingari, kamaghin, ia igiamra itir dughiamin, ia a ginighnigh. Ia kamaghin a gin amadagh gin ghurighti, dughiar kuram ia batoghti, ia vaghvagh kamaghin mikimam, “Ki uan ikirimirim gakongezir puvati.” ² Eghti dughiar kamın ian damaziba ikuvightima, ia kamaghin nighnigh suam, aruem ko iakinim ko mikoveziba deragha isir puvati. Ezi amozir ghuariam ua iza danganir vamiran iti. ³ Eghti dughiar kamın, ian dafariba gavgaviba puvatigh inigham. Eghti ian sueba gavgaviba puvatigh ikizirigham. Eghti ian atariba bar asighiregh vaghvaziba ikiti, ia dagher gavgavibar aman kogham. Egh ian damaziba ikuvighti, ia deravira bizibar ganan kogham. ⁴ Egh ian kuarir toribar bar pirighti, ia dipenimin azenan otivir niginiba baraghan kogham, mati me wit

mirmirir dagiamin tingagharim, ko marvir ararer aviriba. Eghti ia dakuamin dughiamin, kuarazibar araremira ia gaghunam. ⁵ Eghti ia danganir pin itibar atiatingiva, tuavibar aruan buraghburegham. Ian dapanariziba ghurghurighti, ia daruan asaghassegham. Eghti biziba ia damuti, ian naviba da bagh dikavan kogham. Eghti ia aremegh mangi nguibar ia zurara ikiamimin ikiam. Eghti ian nguibamin iti darasi, me arang azir akabar amu ikiam.

⁶ Ia tighar aremeghamin dughiamin, ia God ginighnigh. Guizbangira, ia kamaghin ovengam, mati lam in silvan sen dutuaghirizi, an golin itarim irigha ikuvizi, an avir angazangarim munge. Egha mati, me mozir dipamin minem dafagha dipam tua a gekuava anadir benim dutuaghirizi, nguazir miner dipam tuim, irigha bar misaraghire.* ⁷ E fo, God fomira nguazir minemeniam isa gumazimin ingari. Eghti gin ia aremeghti ian mikarziba ua nguazir minemeniam gavagham. Eghti ian duar God ia ganingiziba, uamategh God bagh mangam.

⁸ Fofozir gumazim kamaghin migei,
Biziba bar, dar mingariba bar mongezi
e dagh fozir puvatigha bar okam nighnisi.

Akinafarimin akar abuananam

⁹ Fofozir gumazir kam bar nighnizir aghuim iti, kamaghin a gumazamizibar sure gami. An akar aghuiba ko aghuzir akar aviriba bar devira dagh nighnigha da tuisisi. Egh an akar

* **12:6:** Hibrun akamin ves 2-6 da akar isin zuibara migei, ezi akar kabar mingariba da deragha otozir puvati.

manam ginighnighti, a guizbangira mikimti, an akinafarimın an osiram. ¹⁰ Egha an akar aghuiba buria akar gumamazibar kuaribar isingiziba bagha ingangarir dafam gami. Egha bar deravira guizin akar kaba osiri.

¹¹ Fofozir gumazimın akaba mati aghorim, me aneminezi a ghumi. Aghorir kam, mati sipsipbar garir gumazim an suiragha sipsipbagh eghuva tuavim dar akakasi. Egha fofozir gumazim akar aghuiba akumakua akinafarimın aven da osiri, eghti akar kaba bar dughiar ruarimın ikiam, mati dikoniba me palang gafuzi da gavgafi. God bar en garir gumazim, egha akar kaba e ganingi.

¹² Nan borim, ki akar abuananam ua ni mikimasa. Ni nan akam baragh. Gumamaziziba akinafarir aviriba osiri, ezi ingangarir kamaghın amim a gevir puvati. Ni zurara akinafaribar ganti, nın mikarzim bar amiragham. Kamaghın ni bizir kam bagh deravira gan.

¹³ Ki, nighnizir kaba bar dar gun ni mikemegha givagha, egha nighnizir abuananam ni mikimasa. Egh akar kaba bar ada givasa, ki kamaghın miği, e gumamaziziba en ikirimirimın faragha zuir bizim, a kamakın. E Godın atiating an apengan iki, an akabar gıntıgham. ¹⁴ Guizbangira, God e amizir araziba bagh uan kotın aven e tuisıgham. Arazir aghuiba, ko arazir kuraba, ko mogava amir araziba sara da bagh e tuisıgham.

12:14: Fofozir Gumazim 11:9; Aposel 17:30-31; Rom 2:16; 2 Korin 5:10

**Godin Eghaghanim: Akar Gavgavir Dikirizir
Ghurim ko Igiam**

**The Holy Bible in the Aruamu language of Madang
Province, Papua New Guinea, 2020 Edition
Buk Baibel long tokples Aruamu long Madang Provins
long Niugini long 2020**

copyright © 2020 Pioneer Bible Translators

Language: Aruamu

Translation by: Pioneer Bible Translators

Contributor: The Seed Company

GOD'S STORY in the Aruamu Language of Papua New Guinea

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2022-06-21

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 29 Jan 2022

8f6beb37-6783-55d5-91ed-8321cc3f5eea